

Łukasz Żywek

VILNIANA W ZBIORACH
MUZEUM NIEPODLEGŁOŚCI W WARSZAWIE

Jolanta Załączny

Muzeum Niepodległości w Warszawie

Wszystko, co z Wilnem związane w zbiorach Muzeum Niepodległości

Katalogi zbiorów muzealnych mają to do siebie, że żyją swoim życiem. Są wykorzystywane przez muzealników, czasem zaglądają do nich osoby zainteresowane muzealiami związanymi z określoną problematyką. Pełnią więc rolę kompendium wiedzy na temat zasobów muzealnych magazynów, służą jako drogowskaz w pracach badawczych i poszukiwaniach historyków. Pomagają w pracy muzealnikom. Trudno jednak nazwać je lekturą łatwą, a już na pewno nie jest to lektura „do poduszki”.

Czym więc wyróżnia się opracowanie autorstwa Łukasza Żywka? Przede wszystkim dotyczy *vilnian*, czyli zbiorów związanych z Wilnem, miastem zajmującym w historii Polski miejsce szczególne, bliskim Polakom i – jak pisał Józef Piłsudski – jednym z najpiękniejszych w świecie. I choć zbiory związane z Wilnem odnaleźć można w wielu muzeach, czemu dali dowód uczestnicy I i II Muzealnych Spotkań z Kresami, to przecież rzadko spotyka się wyodrębnione kolekcje *vilnian*. Co prawda i w Muzeum Niepodległości nie stanowią one organizacyjnie wydzielonej kolekcji, ale Autor katalogu podjął próbę ich opracowania i zaprezentowania. Wymieniając kolekcje muzealne związane z obszarem Kresów Wschodnich (Kolekcja Leopoldis, Kolekcja Sybiracka, Kolekcja im. Józefa Piłsudskiego, Kolekcja Krzemieniecka), stawia tezę, że zasadne byłoby stworzenie „jednej wielkiej Kolekcji Kresowej” (s. 11) z wydzieloną Kolekcją Wileńską.

Łukasz Żywek poczynił już pierwsze kroki, wyodrębniając ze zbiorów *vilniana*, dokonując ich klasyfikacji oraz prezentacji.

Omawiane opracowanie jest niewątpliwie ważne i niezwykle potrzebne. Wpisuje się w misję Muzeum, jaką jest prezentowanie gromadzonych materiałów szerokiemu odbiorcy. Uświadamia też różnorodność posiadanych przez Muzeum zbiorów, w których *vilniana* stanowią 0,5% wszystkich muzealiów i archiwaliów.

Katalog ukazuje stan badań nad zbiorami, a ponadto orientuje w zgromadzonych w placówce eksponatach dotyczących Wilna. Publikacja taka jest potrzebna z kilku względów. Po pierwsze, wciąż istnieje duże interesowanie tematyką kresową. Po drugie, zbiory Muzeum Niepodległości zasługują na szersze zaprezentowanie, a katalog ułatwi badaczom ich wykorzystanie. Temat podejmowany jest przez historyków, którzy poszukują nowych materiałów. Opracowanie ukierunkuje poszukiwania i wprowadzi do obiegu nowe źródła. Wreszcie opracowywanie katalogów jest jednym z zadań placówek muzealnych.

Publikacja została przygotowana bardzo profesjonalnie i starannie, co świadczy o szerokiej wiedzy i kompetencjach Autora. Przemysłany układ treści pozwala czytelnikowi zorientować się w zakresie zgromadzonych zbiorów. Wartość opracowania podnosi dodatkowo szerokie potraktowanie omawianych zagadnień, co niewątpliwie ułatwi kwerendę osobom zainteresowanym zbiorami.

W części I publikacji autor zaprezentował *vilniana* na tle kolekcji Muzeum Niepodległości. Zawarł tam wiele cennych informacji. Jak już wspomniano, postawił też dwa postulaty: utworzenia Kolekcji Kresowej oraz wyodrębnienia – na wzór Kolekcji Leopolis i Kolekcji Krzemienieckiej – Kolekcji Wileńskiej. Ponadto dokonał analizy zbiorów, odnosząc je do historii miasta, mieszkających tam Polaków oraz szerzej historii Polski.

Część II stanowi właściwy katalog. Na podkreślenie zasługują tu wzorcowo omówione zasady redakcji katalogu (s. 22–23), które z powodzeniem można będzie wykorzystać przy kolejnych tego typu opracowaniach. Autor doprecyzował pojęcie *vilnian*, uważając za takie muzealia czy archiwalia powstałe w Wil-

nie lub związane tematycznie z miastem. Zawarta w tekście informacja, że nie uwzględniono zbiorów Biblioteki Muzeum Niepodległości (druków zwartych i ciągłych oraz kartografii) natychmiast nasuwa logiczny postulat uzupełnienia katalogu muzealnego stosownym katalogiem bibliotecznym.

Część katalogową opracowania podzielił Autor na logiczne części: archiwalia (s. 25–94), druki akcydensowe, okolicznościowe i ulotne (s. 95–106), grafikę (s. 107–109), realia historyczne (s. 111–120), pocztówki (s. 121–160), fotografie (s. 161–304). Dział archiwaliów zawiera 120 pozycji: dokumenty osobiste, pisma urzędowe, korespondencję prywatną. Najstarszy dokument pochodzi z roku 1863, najmłodszy z 1989. Do druków akcydensowych zakwalifikowano 17 pozycji (druki użytkowe i okolicznościowe). Stanowią one mogą źródło do badań nad życiem społecznym Wilna. W dziale grafik znalazły się tylko cztery obiekty. Uwzględniając skrupulatność Autora, należy przyjąć, że to jedyne tego typu obiekty w zbiorach Muzeum. Nieco bogatszy jest dział realiów (18 pozycji) zawierający bardzo różnorodne muzealia: przedmioty pamiątkowe, odznaki i medale. Zdecydowanie obszerniejsza jest prezentacja pocztówek (76 pozycji), z których większość pochodzi z lat 1918–1939. Sporo pocztówek przedstawia reprodukcje fotografii autorstwa Jana Bułhaka. Najbogatszy jest niewątpliwie zbiór fotografii, w tym dziale Autor zamieścił 232 pozycje. Można je podzielić na kilka kategorii: fotografie portretowe, zdjęcia grupowe, widoki miast oraz fotografie okolicznościowe. Wśród tych ostatnich jest bogaty zbiór zdjęć (swoisty fotograficzny reportaż) z uroczystości sprowadzenia do Wilna i pochowania na Rossie prochów matki i serca Józefa Piłsudskiego.

Zgromadzone obiekty to cenny materiał ikonograficzny dla badaczy różnych sfer życia mieszkańców Wilna. Tym bardziej, że Autor dołożył starań, by zidentyfikować osoby przedstawione na fotografiach. Niewątpliwym walorem opracowania jest konsekwentne dążenie do uściślenia dat czy nazwisk. Choć tu może pojawić się sugestia, że osobom mniej obeznanym z tematyką kresową przydałyby się krótkie notki biograficzne albo bezpośrednio odesłanie do stosownej bibliografii.

Na podkreślenie zasługuje przyjęta przez autora zasada wykorzystania w katalogu wizerunku wszystkich muzealiów. Daje to opracowanie kompleksowe i zapewne satysfakcjonujące korzystającego z niego badacza, jak i innych muzealników, bowiem do wglądu mają kompletną kolekcję *vilnian* z dokładnym opisem każdej pozycji zamieszczonej w spisie obiektów (s. 306–354). Ważnym uzupełnieniem jest indeks nazwisk (s. 355–358) oraz bibliografia (s. 360–362). Literatura wykorzystana przez autora podczas pracy nad katalogiem stanowi cenną podpowiedź dla osób korzystających z opracowania, bo zgromadzony w jednym miejscu wykaz ułatwi kwerendę i pozwoli zaoszczędzić czas.

Dodatkowym walorem opracowania, niezwykle ważnym w przypadku katalogów zbiorów, jest szata graficzna. Zarówno przygotowanie fotografii (Tadeusz Stani), jak i projekt graficzny (Natalia Roszkowska) to przykład profesjonalnego podejścia do tego przedsięwzięcia.

Zasługuje więc omawiany katalog na zainteresowanie muzealników, badaczy, a także tych miłośników Kresów Wschodnich i Wilna, którzy zainspirowani podróżami na wschód zechcą poszerzyć wiedzę czy poszukać ciekawych materiałów. Opracowanie Łukasza Żywka powinno trafić do muzeów, bibliotek oraz na półki tych, dla których Wilno jest miastem godnym bliższego poznania.

Jolanta Załęczny

Łukasz Żywek, *Vilniana w zbiorach Muzeum Niepodległości w Warszawie*, red. Tadeusz Skoczek, Warszawa 2017, ss. 362.